Hanti nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **hanti nyelv** (saját nyelvükön: **ханты ясаӈ** vagy az oroszoktól kapott néven **osztják nyelv**, остя́цкий язы́к) az uráli nyelvcsalád tagja, legközelebbi rokona a manysi (vogul) valamint a magyar. A manysi és a hanti nyelv beszélőinek száma nem éri el a húszezret.

Mivel a beszélők számához képest a hantik hatalmas területet népesítenek be, érthető, hogy a hanti nyelv három fő nyelvjárásra oszlik. Ezek annyira eltérnek egymástól, hogy mindhárom nyelvjárás beszélői számára egységes irodalmi nyelvet kialakítani nem lehetett. Ezért ma a tankönyvek és más kiadványok különböző nyelvjárásokra alapuló több irodalmi nyelven jelennek meg.

Hanti ханты ясаӈ	
Beszélik	Oroszország
Terület	Hanti- és Manysiföld
Beszélők száma	9 580 (2010)[1] fő
Nyelvcsalád	Uráli nyelvcsalád ugor nyelvek Obi-ugor nyelvek
Írásrendszer	Cirill ábécé
Hivatalos állapot	
Hivatalos	Hanti- és Manysiföld
Nyelvkódok	
ISO 639-2	fiu
ISO 639-3	kca (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=kca)

A Wikimédia Commons tartalmaz ***ханты ясаӈ*** témájú médiaállományokat.

Tartalomjegyzék

Beszélőinek száma

A **hantik** vagy orosz nevükön **osztjákok** lélekszáma az 1989-es statisztika szerint 22 500 fő, de csak 14 ezer az anyanyelvi beszélők száma (61%). A hozzá legközelebbi nyelv a manysi nyelv (oroszul vogul nyelv), mellyel közösen az obi-ugor nyelvek csoportját alkotja, ill. távolabbi a magyar nyelv, amelyekkel a finnugor nyelvcsoporton belül az ugor nyelveket alkotják.

Az irodalmi nyelv

A hanti nyelv saját módján készít új szavakat: sofőr ~ autót vezető ember.[2] Schmidt Éva a serkáli nyelvjárás szóösszetevését vizsgálta dolgozatában. Az adat kevés. Az új jelentésváltozások nem törvényszerűek. Az új jelentés néhány évtized alatt szilárdul meg. Kevés a tükörszó az orosz és hanti gondolkodás különbsége miatt. A szókapcsolás nyelvtani/ grammatikai szabályát adja meg. Ezek alapján bármikor alkothatók új szavak és szókapcsolatok a közép obi és kazimi irodalmi nyelvben.[3]

Ábécé

Cirill (2000)

А а	Ӓ ӓ	Ӑ ӑ	Б б	В в	Г г	Д д	Е е
Ё ё	Ә ә	Ӛ ӛ	Ж ж	З з	И и	Й й	К к
Қ қ	Л л	Ӆ ӆ	Ԓ ԓ	М м	Н н	Ң ң	Ӈ ӈ
О о	Ӧ ӧ	Ө ө	Ӫ ӫ	П п	Р р	С с	Т т
У у	Ӱ ӱ	Ў ў	Ф ф	Х х	Ҳ ҳ	Ц ц	Ч ч
Ӌ ӌ	Ш ш	Щ щ	Ъ ъ	Ы ы	Ь ь	Э э	Є є
Є̈ є̈	Ю ю	Ю̆ ю̆	Я я	Я̆ я̆			

Cirill (1958)

А а	Ӓ ӓ	Б б	В в	Г г	Д д	Е е	Ё ё
Ә ә	Ӛ ӛ	Ж ж	З з	И и	Й й	К к	Ӄ ӄ
Л л	Л’ л’	М м	Н н	Ӈ ӈ	О о	Ӧ ӧ	Ө ө
Ӫ ӫ	П п	Р р	С с	Т т	У у	Ӱ ӱ	Ф ф
Х х	Ц ц	Ч ч	Ч’ ч’	Ш ш	Щ щ	Ъ ъ	Ы ы
Ь ь	Э э	Ю ю	Я я				

Latin (1931–1937)

A a	B в	D d	E e	Ə ə	F f	H h	Һ һ
I i	J j	K k	L l	Ļ ļ	Ł ł	M m	N n
Ņ ņ	Ŋ ŋ	O o	P p	R r	S s	Ş ş	Ꞩ ꞩ
T t	U u	V v	Z z	Ƶ ƶ	Ƅ ƅ		

Számok

Hanti számok a magyarral és a finnel összehasonlítva:

#	Hanti	Magyar	Finn
1	*yit, yiy*	*egy*	*yksi*
2	*katn, kat*	*kettő, két*	*kaksi*
3	*xutəm*	*három*	*kolme*
4	*nyatə*	*négy*	*neljä*
5	*wet*	*öt*	*viisi*
6	*xut*	*hat*	*kuusi*
7	*tapət*	*hét*	*seitsemän*
8	*nəvət*	*nyolc*	*kahdeksan*
9	*yaryaŋ*	*kilenc*	*yhdeksän*
10	*yaŋ*	*tíz*	*kymmenen*
20	*xus*	*húsz*	*kaksikymmentä*
30	*xutəmyaŋ*	*harminc*	*kolmekymmentä*
40	*nyatəyaŋ*	*negyven*	*neljäkymmentä*
100	*sot*	*száz*	*sata*

A "tíz" és annak összetett alakjainak kivételével a hanti és a magyar nyelvben elég hasonlatosak a számnevek. Érdemes megfigyelni a xot- ház és sot-száz szavaknál a nyelvek közötti szabályszerűséget.

Jegyzetek

1. www.ethnologue.com (http://www.ethnologue.com/language/kca)
2. Schmidt Éva a hanti írásbeliségről 8. o. Sipos Mária
3. A dolgozat tárgya és módszere 14-5. o. Lakó György

Források

- Antal László - Csongor Barnabás - Fodor István: A világ nyelvei (Gondolat Kiadó, Bp., 1970)
- Schmidt Éva: Nyelv, nyelvjárás, írásbeliség, irodalom ISBN 978 963 9074 42 2 MTA Nyelvtudományi Intézet. 2006. Szerk.: Sipos Mária; versfordítás: Rusvai Julianna

További információk

- Szalkai Zoltán *Hanti világ - Vándorok* címmel 50 perces, hanti nyelven beszélő, magyar feliratos dokumentumfilmet készített hanti rénpásztorokkal. A világon egyedülálló, hogy egy filmben ilyen hosszúságban kizárólag hanti nyelven szólalnak meg a szereplők.
- Case marker and direct object in Khanty (https://web.archive.org/web/20090804092555/http://kaltric.de/mat/matlingu/objectkhanty) (angolul)
- Pronouns in Eastern and Northern Khanty (https://web.archive.org/web/20090804092523/http://kaltric.de/mat/matlingu/pronkhanty/) (angolul)